

Ž.Sv. Andreja se omeni že l.1229(str.197), kar je verjetno mišljeno kot sedanja c. sv. Andreja

L.1545 se c. omenja kot filiala župnije Polzela.

L.1646 pa se c. že omenja kot župna c.(str.197). Verjetno pa se je c. že prej smatrala kot neke vrste bolja podružnica, saj pravi vizit. porečilo iz

l.1766 ~~kot~~ " Eccl. filialis antiquitus vicarialis ad s. Andream sanctissimi Sacramente provisus."

Prvotno je imela c. prezbit., ladje, dvoje str. kapel, ki se dale c. oblike križa. Prezbit. je imel gotski obok, katerega pa so l.1844 nadomestili z banjastim obokom in vanj postavili nov vel.oltar.Ladja je imela prvotno lesen strop, katerega so pozneje nadomenstili z obokom. Stari portal v ladji še prvotni, gotski in ima dvoje vklesanih grbov, desni je malteški, levi pa ima ~~xxx~~ troje zvezd v grbu.

Ob str. kapeli sta oznejši dozidavi

L.1846 nov vel.ol ar.

L.1848 4 nove str. oltarje: 1. B.V.M. na evang. strani, 2. s. Jožefa na epist. strani, 3.Corporis Chr. v desni kapeli, 4.sv. Križa v levi kapeli. V zvoniku je troje zvonov. Majhni iz l.1783, srednji z napisom: " Sancta Maria et sancte Andrea orate pro nobis.Anno 1766.Auf der alten Kloken Jar Zal 1472. Diese Klokken ist gegossen worden unter der Herrn Comendatoris Franz Paull edlen von Smitmer.Caspar Balthasar Schneider Cilleae me fudit. Veliki zvon iz l.1849, deli Antona Samassa v Ljubljani.

L.1850 nove cerkvene klopi

1871 nove table križevega pota.

1872 nove orgle

1875 nova zakristija z oratorijem

Ob cerkvi stoječa mrliška veža, ki je bila verjetno nekoč kapela ima speminske plošče z napisom:" 1674(spodaj 1737) in črke B.W.P.H.W.K.F. Cerkev je imela taborkso obzidje z močnimi vrati, kar pa so l.1858 skoraj

Župnijske knjige: od l. 1772 dalje.

Ign. Orožen: Das Dekanat Frasslau, l. 1880, str. 197 ~~2x~~ 206.

(St. Andrž ob Heilenstein)

Para, posvečena sv. Andreju. Patronat ima gosposčina Polzele.

Orientacija pravilna. Lega izredno lepa, na strmem griču visokem 393 m.

Literatura in viri: Ign. Orožen: Bistum und Diözese Lavant IV., Dekanat Frasslau, Maribor 1880; Parna kronika; Matrike od l. 1772. dalje.

Cerkev sestavljajo: predzidan zvonik, pravokotna ladjica s prizidanimi kapelama, 3/8 zaključeni prezbiterij in pravokotna zakristija z oratorijem. Gradnja je večinoma kamenita in ometana; strehe sedlasta in pultasta, opečne; zvonikova piramidasta.

Zunanjščina: Zvonik je majestetična stavba enotne gradnje, katero spodaj opasuje na zgornjem robu profiliran pristrešen talni zidec. Zvonica, v katero vodita zašiljena loka, je gotško križno rebrasto obokana. Rebra so preprostega konkavnega profila, okrogle sklépnik je okrašen z reliefno šesterostrano zvezdo (upliv Polzele!). V pritličju zvonika je še ohranjena strelna lina, v drugem nadstropju pa je zazidana. Bila je ključaste oblike. Na zunanjščini cerkve je omeniti še konveksno profilirani talni zidec prezbiterija in njegove stebre oblikovane opornike, katerih prerez kaže sledeči profil . Glavni portal je bil še za časa Ign. Orožna originalen gotški. Bil je profiliran, zašiljene oblike ter ob straneh okrašen z dvema grboma, od katerih je desni predstavljal maltezijski križ, levi pa tri zvezde Celjanov.

Notranjščina: Tlak je šamoten. Obok v ladji banjast s sosvodnicami, v prezbitერიju kupolast z dvema travejama, v kapelah banjast s sosvodnicami, Slavoloku prezbitერიja in obeh kapel so polkrožno zaključeni. Pevska empora je zidana, nanjo vodijo polžaste stopnice, iz nje v zvonik pa pravokoten gotski portal s posnetimi robovi na agdovo rno. Freske dekorativno-figurativnega značaja so delo Antona Brolla.

Oprava: Glavni oltar je iz l. 1846, ostali 4 stranski oltarji pa iz l. 1848. Na dveh od njih sta sliki Simona Ogrina iz Vrhinike. Ostala oprava in oprema je brez posebne vrednosti.

Zvonik: V zvoniku visijo 3 zvonovi: večji nosi napis "Novo vlit od Antona Samassa v Ljubljani, vojskapolnega leta 1849, Naj bom soseski le glas miru in časti božje.", druga dva sta iz l. 1922.

Podstrešje: Ogljed podstrešja dokazuje, da je bila cerkev v prezbitერიju in ladji na novo obokana in ob tej priliki precej dvignjena. Bokovi v ladji in kapelah so kameniti, v prezbitერიju v prvi traveji kameniti, v ostalih opečni. Kapeli sta bili zelo pozno dozidani, verjetno šele v l. pol. 19. stol. Zakristija je najmlajši dozidek.

Resume: Cerkev se prvič omenja l. 1229. v neki listini Hartnida von Orte. Od te cerkve ni danes ohranjenega ničesar več. Izgleda, da so sedanjo cerkev postavili polzelski komendatorji s pomočjo celjskih grofov (oba grba glavnega portala!) okoli l. 1400. Ta cerkev je bila precej nižja od današnje. V ladji je imela tabulant, v rezbitერიju pa rebrasti obok. Leta 1545 se omenja kot filiala fare Polzela, leta 1646 kot vikariat.

Kdaj so v cerkev vdelali pevsko emporo, je težko reči, portal in stopnice govori za 16. stol. Leta 1750 so popravljali zvonik, pozneje obokali ladjo začetkom 19. stol. prizidali kapeli in l. 1844. dvignili ter kupolasto preobokali prezbiterij. Končno sta bila l. 1875. prizidana sakristija in oratorij, za kar je graščak Oskar Pongratz iz Seneka prispeval 200 fl.

Okoli cerkve se je nekoč nahajal tabor ovalne oblike z visokim obidjem ter močno utrjenimi vrati, katerega so l. 1858. za napol podrli ter dobljeni material porabili za zgradnjo župnijskih gos. odarskih poslopij. Ohranjena polovica tabora še kaže strelne line. Župnišče, katerega odlikuje izredno malerižna lega, je nastalo na mestu prvotnega iz l. 1772., leta 1867.

Konservatorske opombe: Cerkev je v redu vzdrževana.

J. Curk: Celjska topografija, rkp. str. 42, 42', -apiski 1957.